

לפרשת קדושים

"אני לא מפה"

הרב שי פירון

פרשת קדושים מעמידה אותנו אל מול חובת התוכחה: "לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'".

מערכת היחסים המשפחתית כמו גם זו הציבורית מעמידה את מצוות התוכחה באור בעייתית. בעולם שבו זכויות היחיד תופסות את המקום המרכזי בתודעה הפילוסופית והאזרחית שלנו. במסגרת המשפחתית, היעדרותה של התוכחה על רקע פתיחות חינוכית לא ראויה, מובילה לחיבורם של מאמרים וספרים הנושאים שמות כגון: "שיקום הסמכות ההורית". לא פעם אנו מרימים גבה לנוכח צורת ההתבטאות של ילדים להוריהם. לא פחות מכך, אנו מופתעים לנוכח (העדר) תגובת ההורים. משהו בלגיטימציה, בהכרחיותה של חובת התוכחה נפגם. הכלי החשוב והמחנך הפך לכלי לא ראוי. גם במישור הלאומי, אנו נמנעים מלהוכיח לאור המתיחות הרבה בין הקבוצות השונות בחברה הישראלית.

ברצוני להציג מקרה המאפיין את נערותי כמו גם את ימי הנעורים של חברי. מדי שבת צעדנו אל עבר סניף בני עקיבא המקומי. בדרכנו חלפו על פנינו מכוניותיהם של רבים מתושבי העיר שעשו את דרכם כבסתם יום של חול. במחשבה לאחור - ניסיתי לא פעם לחקור מה היה יחסי לתופעה זו. האם חשתי בכעס? בניכור? אולי בכאב? מה שברור הוא שהיחס לא נבע מהשלמה או מהתעלמות מהתופעה ומהשלכותיה. אמונתנו היתה מבוססת על העיקרון ש"יש לאלוה תורה בארץ" (כוזרי א', י'), היינו שתפקידנו להוביל למימוש ערכי התורה במציאות הרוחנית מולה אנו ניצבים. שאלת דמותה היהודית של מדינת ישראל העסיקה אותנו כבר אז. לא מההיבט החוקתי ואפילו לא מתוך רצון לברר שאלות יסוד כגון מערכת היחסים שבין דמוקרטיה ליהדות אלא מתוך כאב עמוק על ההופעה החלקית של חיים יהודיים שלמים במדינת ישראל המתחדשת.

"מקרה בוחן" אחד העמיד אותי תדיר אל מול המציאות המורכבת בה אנו חיים. היה זה בשעה שרכב חולף נעצר לידינו - בשבת - ושאל: "סליחה, אולי אתם יודעים איך מגיעים לרחוב הרצל?" תגובות החברים התחלקה למספר קבוצות: היה מי שטען שמצווה להסביר באיזה דרך להגיע. זאת כדי לקצר את דרכו של הנוסע ולמעט בחילול שבת. אחרים טענו שאין לסייע לעוברי העבירה. אומנם, איננו נמנים על אלה המוחים כנגד הנוסעים בשבת אבל מכאן ועד שותפות במעשה נורא זה? הקבוצה השלישית טענה שיש להסביר פנים, להקדים באמירת "שבת שלום", אמירה הרומזת לנהג דבר מה... ומתוך כך, להאיר את הדרך. קבוצה אחרת, גדולה ומרכזית נהגה לענות: "אני לא יודע" או לחילופין "אני לא מכאן".

תחושתי היא שלרבים מאתנו משמעותה של התשובה "אני לא מכאן" היתה רחבה בהרבה. היה בכך ביטוי עמוק לתחושה של זרות בתוך שייכות. מחד - חונכנו לראות במדינת ישראל את ראשית צמיחת גאולתנו, את התגשמות חזונם של גדולי הדורות. מאידך - חשנו שיש מי שמפריע ומעכב את אור הגאולה השלמה מלהופיע. שלמה המלך, בספר משלי, למדנו: "טובה תוכחת מגלה מאהבה מסתרת". המאירי מבאר, כי פשט הכתוב הוא שטובה תוכחה מגולה כשהיא באה מתוך אהבה מסותרת. המ"ם בפסוק היא מ"ם המתוך, ולא מ"ם היתרון. רק כאשר מקור התוכחה הוא אהבה - אז התוכחה טובה וראויה. לא פעם אנו מוכיחים את האחר בשל העובדה שאנו אוהבים את עצמנו. מפריע לנו שהוא נוקט בפעולה מסוימת.

כשתוכחה באה מתוך אהבת אמת, ללא מניעים אישיים, היא מתקבלת. יתכן ועודף האנוכיות והעמדת היחיד במרכז עומדת ביסוד דברי חכמים שבדורנו, אין מי שיודע להוכיח.

תוכיחה ראויה ומשפיעה רק אם היא נובעת מאכפתיות ומאהבה גדולה ולא ממעורבות אובססיבית בחייו של האחר. לפיכך, אנו נקראים להשיב את התוכחה אל חיינו המשפחתיים והלאומיים גם יחד. רק כך, נבטא את אהבתנו ומעורבותנו. בתוך הבית, לא נמנע מתוכחה. היא מוכיחה יותר מכל - אהבה ואחריות גדולה. גם המישור הלאומי, אל לנו להימנע מתוכחה. בבסיס הדיון יש להציב את האכפתיות, את ההזדהות עם ערכי התורה, את האכזבה מהופעתם של חיים יהודיים חלקיים. זהו המעגל השלישי המהווה בסיס לכל הדיון. להבנתי, מי שבוכה על חילול שבת של האחר, מי שחש בכאב גדול על העדרם של חיים יהודיים שלמים מסוגל לגלות אחריות לאומית, שיקול דעת הלכתי רחב והבנה מקיפה של המציאות. רק כך ניתן להימנע מהתשובה: "אני לא מפה..."